

Hvilken skriveundervisning virker?

Kock, Christian Erik J

Published in:

Sprog og kvalitet m.fl. København: C.A. Reitzels forlag. 113-125. 13 pp.

Publication date:

1990

Document version

Peer-review version

Document license:

[Ikke-specificeret](#)

Citation for published version (APA):

Kock, C. E. J. (1990). Hvilken skriveundervisning virker? I G. Leffers (red.), *Sprog og kvalitet m.fl. København: C.A. Reitzels forlag. 113-125. 13 pp.: Modersmål-Selskabets årbog 1990* (s. 113-125). C.A. Reitzels Forlag.

Christian Kock

HVILKEN SKRIVEUNDERVISNING VIRKER?

Trykt i *Sprog og kvalitet* (Modersmål-Selskabets årbog 1990). Udg. Gerda Th. Leffers m.fl. København: C.A. Reitzels forlag. 113-125.

Hvis man overvejer nye metoder i skriveundervisning, fortjener denne bogs konklusioner at blive kendt og vurderet kritisk. Hillocks, der er tilknyttet University of Chicago, gør nemlig det nyttige, at han prøver at sammenfatte resultaterne af et utal af empiriske undersøgelser af skrivning og skriveundervisning, foretaget i USA over ca. 25 år.

Det drejer sig især om undervisningsforsøg, hvor man sammenligner forsøgsklasser med "kontrol"-klasser, og hvor man så bruger statistik til at vurdere om en eventuel forskel mellem de to klasser er signifikant. Hillocks og hans medarbejdere har analyseret beskrivelser (trykte og utrykte) af ca. 500 sådanne forsøg, foretaget både på folkeskole-, gymnasie- og videregående niveau.

Metoden

Hillocks går kritisk til værks over for de enkelte undersøgelser. Han "godkender" kun dem der opfylder følgende krav:

- de afprøver et eller andet bestemt element i skriveundervisning, f.eks. brugen af grammatiske øvelser;
- de bruger en karakterskala til at vurdere elevtekster;
- de prøver at udelukke at lærernes positive/negative holdning til det afprøvede får indflydelse på resultatet, f.eks. ved at de bruger flere lærere der både underviser forsøgsklasser og kontrolklasser;
- de prøver at udelukke at forskelle mellem elevgrupperne får indflydelse på resultatet, f.eks. ved at både forsøgs- og kontrolklasser prøves og bedømmes både før og efter forsøget;
- de prøver at sikre objektivitet i karaktergivningen, f.eks. ved at bruge flere eksterne censorer der ikke ved hvilke elever der har skrevet teksterne.

Kun 75 ud af ca. 500 beskrevne undervisningsforsøg kunne overleve denne frasortering; det er på disse 75 at Hillocks bygger sine konklusioner. Kvalitetskravene til forsøgene har altså været høje, men til gengæld er hver af konklusionerne bygget på et ret lille antal forsøg.

Hillocks sætter sig nu for at lave en "meta-analyse" af alle disse undervisningsforsøg. Det indebærer f.eks. at han omsætter alle opnåede karakterer til en fællesnævner, og beregner en classes fremskridt eller tilbageskridt ved hjælp af det statistiske begreb "standardafvigelse". Hans meta-analyse virker i det hele taget sofistikeret derved at han med et stort begrebsapparat prøver at foregribe alle de anklager for upålidelighed han forudser fra statistisk hold.

Han prøver også at afvæbne den mistænksomhed som humanistisk orienterede forskere og undervisere ofte møder op med over for eksperimentelle undersøgelser; bl.a. peger han på at hvis mange forsøg f.eks. med en given undervisningsmetode giver klart "homogene" resultater (igen et statistisk begreb), kan man dårligt frakende disse resultater en vis troværdighed.

Konklusionerne

Hillocks skelner mellem undervisningsformer (hvoraf han definerer 4 typer) og undervisningsindhold (hvoraf han definerer 6). (Det er Hillocks selv der definerer disse typer - ikke de folk der har udført forsøgene.) Sidst men ikke mindst ser han på virkningen af tilbagemelding ("rettelser") og omskrivning.

Nedenfor ser vi alle typerne opstillet i rækkefølge efter "hvor godt de virker", gående fra den ringeste til den bedste - ifl. Hillocks. Denne rangfølge bygger på begrebet "middeleffekt", som groft sagt angiver hvor meget de forsøgsklasser der skulle afprøve noget bestemt, alt i alt klarede sig bedre end de tilsvarende kontrolklasser; i de allerfleste forsøg er der for begge slags klasser holdt prøver både før og efter forsøget, og at forsøgsklassen klarede sig bedst vil så sige, at dens præstationer blev mere forbedret end kontrolklassens.

Undervisningsformer.

1. Præsenterende undervisning. Det er nok den form som den meste undervisning i at skrive stadig har - hvis der overhovedet er tale om undervisning og ikke kun at give stile for og rette dem. Præsenterende undervisning består i at læreren forklarer og styrer diskussioner om at skrive godt og skriver tilbagemeldinger ("rettelser") på de færdige elevtekster. Udbyttet er magert: Middeleffekt af 4 forsøg er 0,02.

2. Individuel undervisning. Her ligger hovedvægten på konferencer mellem læreren og hver enkelt elev. Middeleffekt af 6 forsøg: 0,17.

3. "Naturlig skriveproces"-undervisning. Dette er den undervisningsform som mange pædagoger inspireret af "the Bay Area Writing Project" antagelig praktiserer. Eleverne skriver og omskriver tekster om selvvalgte emner og får kommentarer fra hinanden i små grupper, såvel som fra læreren. Der er stort set ikke lærerstyrede klasseaktiviteter. Middeleffekt af 9 forsøg: 0,19.

4. "Environmental" undervisning. Adjektivet er her svært at oversætte, men andre har foreslået at definere denne undervisningsform som "problemløsende". Her er der, som i nr 3, elevdiskussion i grupper, men det er læreren der "skaber miljøet" ved at sætte specifikke, problemløsende opgaver. Middeleffekt af 5 forsøg (beskrevet bl. a. i Elley et al. 1975 - se henvisningerne forneden): 0,44.

Undervisningsindhold.

1. Grammatik og korrekthed. Resultaterne af at lægge hovedvægt i skriveundervisningen på grammatisk og anden korrekthed er entydigt ringe, ja ofte negative, dvs. forsøgsklasser klarer sig ringere end kontrolklasser. Hillocks: "næsten alt andet er mere effektivt". (Elley m.fl. 1975 er den bedste undersøgelse.) Middeffekt ud fra 5 forsøg: minus 0,29!

2. Friskrivning. Denne praksis, indført af Peter Elbow og andre i 70'erne, består i at eleverne skriver hurtigt og frit fra leveren, uden at få karakter; formålet er at løse op for blokeringer, få associationer til at flyde, osv. 10 forsøg med hovedvægt på fri skrivning gav en middeffekt på 0,16.

3. Forbilleder. Det er et traditionelt indhold i skriveundervisning, at man studerer eksempler på god skrivekunst. De 7 forsøg der har lagt hovedvægten på dette, giver en middeffekt på 0,22.

4. Sætningskombination. Dette er en anden form for arbejde med det grammatisk-syntaktiske: det drejer sig om at opbygge sammensatte sætningsperioder ud fra givne "byggeklodser" eller mønstre - altså ikke en analytisk, men en "syntetisk" aktivitet. Princippet er ikke meget udbredt i Danmark, men er bla. beskrevet i Mellon 1969 og O'Hare 1973 (se nedenfor). Middeffekt af 5 forsøg: 0,35.

5. Skalaer m.v. Dette undervisningsindhold består i at eleverne skal anvende vurderingsskalaer, -kriterier, spørgeskemaer el. lign., udleveret af læreren, på deres egne, kammeraternes eller udleverede tekststykker. Gode eksempler er beskrevet bl.a. i Sager 1973 og Clifford 1981. Middeffekt af 6 forsøg: 0,36.

6. Undersøgelse. Også for undervisningsindholdenes vedkommende er den "bedste" metode lidt svær at forstå definitionen af. Undersøgelse vil sige at eleverne grundigt skal observere konkrete, forelagte genstande eller data; de skal herudfra løse forelagte problemer, f.eks. finde signifikante forskelle mellem genstandene; og læreren hjælper dem med strategier hertil. Det er - ikke overraskende - i denne gruppe at man skal finde de forsøg Hillocks selv har ledet; sml. bl.a. Hillocks 1979 og Hillocks m.fl. 1983, samt Troyka 1974 og Troyka og Nudelman 1975, der brugte "rollespil" som led i skriveundervisning. Middeffekt af 6 forsøg: 0,56.

Tilbage melding og omskrivning.

Sidst men ikke mindst prøver Hillocks at gøre op hvor meget det nytter at give tilbage melding på det eleverne skriver, og at kræve omskrivning.

Skrevne kommentarer (eller "rettelser") på færdigskrevne elevtekster (kort sagt "stileretning") er nok den altdominerende undervisningsmodel, både i USA og i Danmark - og den er jo også administrativt forankret i kraft af "rettetimer" m.v.

Derfor giver det grund til bekymring, når Hillocks' opgørelse peger på, at stileretning som hovedregel er ineffektiv!

Dette resultat er dog ikke fundet på sædvanlig vis, ved forsøg med forsøgsklasser og kontrolklasser osv. Stileretning er så fremherskende, at ingen har gjort det forsøg at undlade den. Alle de analyserede forsøg handler primært om at afprøve noget andet, og derfor har der været givet tilbagemelding både i forsøgs- og kontrolklasser. Hillocks gør så i stedet det, at han ser på de forskellige typer tilbagemelding der er givet i forsøgs- og kontrolklasser under ét - og så ser han på, hvor store fremskridt de klasser der har fået en bestemt type tilbagemelding har gjort fra før forsøgsundervisningen til efter.

For at definere forskellige typer af tilbagemelding laver Hillocks 2 sondringer. Den ene går på, om elever har fået tilbagemelding fra læreren alene, eller fra både lærer og andre elever. Den anden sondring går på om tilbagemeldingen er "specifik" eller ej, dvs. om den angår elevens beherskelse af en bestemt færdighed der også er mål for undervisningen; det kan f.eks. være at opbygge bestemte syntaktiske konstruktioner eller bruge konkrete detaljer i beskrivelser. Det viser sig så at:

1. Uspecifik tilbagemelding fra læreren alene (12 forsøg). Dette er netop den model der kendetegner traditionel stileretning. Der spores kun en gennemsnitsforbedring fra før til efter på 0,05.

2. Uspecifik tilbagemelding fra lærer og andre elever (10 forsøg). Middeffekt fra før til efter 0,24.

3. Specifik tilbagemelding fra læreren alene er der for få forsøg med til at man kan konkludere noget; men specifik tilbagemelding fra lærer og andre elever synes at virke særdeles godt: middeffekt fra før til efter i 8 forsøg er 0,74.

Man kan også se på andre variable, selv om der ikke er nok forsøg til at man statistisk kan konkludere noget. Men det synes dog at fremgå, at bevidst positive kommentarer gennemgående giver positiv effekt på kvaliteten og i hvert fald på elevernes holdning, hvorimod negative kommentarer (påpegelse af fejl) gennemgående giver negativ effekt. Det ser også ud til at korte kommentarer alt andet lige er mere effektive end lange.

Omskrivning er et omdiskuteret undervisningsprincip, men kun i ganske få forsøg har man ladet det være eneste forskel mellem forsøgsklasser og kontrolklasser. Dog kan man se, at omskrivning plus diverse andre forskelle i 12 forsøg giver en middeffekt på 0,19. Det er, hvis man sammenligner med tallene ovenfor, pænt men ikke imponerende.

En meget interessant variabel, som der dog kun er et par forsøg med, er at lade eleverne få tilbagemeldingen mens de er i gang med skrivearbejdet og derefter bearbejde teksten videre. Det ser ud til at give dobbelt så god effekt som hvis eleverne ikke skriver videre efter tilbagemeldingen. Denne effekt gælder især hvis tilbagemeldingen går på specifikke færdigheder som også har været mål for undervisningen (f.eks. at bruge konkrete detaljer i

beskrivelser; se Hillocks 1982). En anden undersøgelse (Beach 1979) viser stor forskel på om eleverne får tilbagemelding og skriver om, frem for hvis de bare skriver om.

For at sammenfatte Hillocks' sammenfatning: Tilbagemelding i traditionel forstand giver nærmest ingenting, og omskrivning alene giver ikke så meget. Men tilbagemelding i forening med omskrivning eller videreskrivning synes at være effektivt - især altså hvis tilbagemeldingen er specifik, og hvis den kommer både fra lærer og andre elever (som f.eks. i samtalegrupper).

Tilbagemelding inde i skriveprocessen er kun afprøvet i de to sidstnævnte forsøg (Beach 1979 og Hillocks 1982); men Hillocks påpeger at det indgår som noget naturligt i den undervisningsform der virker bedst: den "problemløsende", såvel som i de undervisningsindhold der virker bedst: sætningskombination, vurderingsskalaer og "undersøgelses"-aktiviteter - også her får eleverne uundgåeligt tilbagemelding undervejs i skriveprocessen, og ikke kun efter.

Slutbemærkning.

Trods det store kritisk-statistiske apparat er det tydeligt, at Hillocks fører nogle kæpheste frem. Det gør han bl.a. ved at han selv definerer de kategorier han putter forsøgene ind i. De to "topscorere" - "environmental" undervisningsform og "undersøgelse" som undervisningsindhold - er således helt hans egne begreber, som måske ikke virker indlysende. Placeringen af enkelte forsøg i kategorierne står også for Hillocks' regning - f.eks. at han placerer Troyka's rollespils-forsøg, der gav flot resultat, under "undersøgelse". Som man kan se i Hillocks' egne forsøg (nævnt i henvisningerne) er netop dette begreb hans kæreste kæphest. Omvendt er der andre undervisningsideer som han synes at nære uvilje imod, f.eks. at bruge mundtlige aktiviteter som grundlag for skrivning - så det optræder slet ikke i hans kategorisystem, selv om mange af de succesfulde forsøg faktisk indeholder mundtlige aktiviteter.

Men hvis man vil overveje nye principper i skriveundervisning - eller hvis man mener at det man plejer at gøre er godt nok - er det ikke nok at bygge på personlig overbevisning. Man må se på hvilke erfaringer der er gjort, og overveje hvor troværdige de er. Og vil man finde ud af det, har man ikke råd til at se bort fra hvad der findes af kontrollerede forsøg. Hillocks har bragt dem til vort kendskab og udført en nødvendig kritisk vurdering af dem; når vi læser Hillocks' konklusioner, må vi udvise en tilsvarende kritisk vurdering af ham. Selv om hans kategorier er diskutabel, kan man nok danne sig sin egen fornemmelse af hvad slags pædagogik der indgår i de beskrevne forsøg - og dermed få en begrundet idé om hvad slags skriveundervisning der virker.

George Hillocks, Jr.: Research on Written Composition: New Directions for Teaching. 1986. Udgivet af the ERIC Clearinghouse on Reading and Communication Skills, 1111 Kenyon Road, Urbana, Illinois 61801, USA, og the National Conference on Research in English. 369 s.

Litteraturhenvisninger.

Nedenfor henvisninger til nogle af de mest interessante undersøgelser blandt dem som Hillocks' konklusioner bygger på. De fleste af dem findes på Danmarks Pædagogiske Bibliotek; det gælder også serien "ERIC Documents", som er en samling af pædagogiske skrifter på microfiche.

Richard Beach: "The Effects of Between-Draft Teacher Evaluation Versus Student Self-Evaluation on High School Students' Revising of Rough Drafts." Research in the Teaching of English 13/1979, 111-119.

John Clifford: "Composing in Stages: The Effects of a Collaborative Pedagogy." Research in the Teaching of English 15/1981, 37-53.

W.B. Elley, I.H. Barham, H. Lamb, M. Wyllie: "The Role of Grammar in a Secondary School English Curriculum." New Zealand Journal of Educational Studies 10, 1/1975, 26-42. Optrykt i Research in the Teaching of English 10/1976, 5-21.

George Hillocks, Jr.: "The Effects of Observational Activities on Student Writing." Research in the Teaching of English 13/1979, 23-35.

George Hillocks, Jr.: "The Interaction of Instruction, Teacher Comment, and Revision in Teaching the Composing Process." Research in the Teaching of English 16/1982, 261-278.

George Hillocks, Jr., E.A. Kahn og L.R. Johannessen: "Teaching Defining Strategies as a Mode of Inquiry: Some Effects on Student Writing." Research in the Teaching of English 17/1983, 275-284.

J.C. Mellon: Transformational Sentence-Combining: A Method for Enhancing the Development of Syntactic Fluency in English Composition. NCTE Research Report No. 10. Champaign, Illinois: NCTE, 1969.

F. O'Hare: Sentence-Combining: Improving Student Writing without Formal Grammar Instruction. NCTE Committee in Research Report Series, No. 15. Urbana, Illinois: NCTE, 1973. (Findes som ERIC Documents, nr. 073 483.)

Carol Sager: "Improving the Quality of Written Composition through Pupil Use of Rating Scale." (Findes som ERIC Documents, nr. 089 304.)

Lynn Quitman Troyka: "A Study of the Effect of Simulation-Gaming on Expository Prose Competence of College Remedial English Composition Students." (Findes som ERIC Document, nr. 090 541.)

Lynn Quitman Troyka og J. Nudelman: Taking Action: Writing, Reading, Speaking, and Listening through Simulation-Games. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1975.